

tis, nam etiam in illa motus gratiæ excitantis sunt minus perfecti quam actus deliberati charitatis, vel aliarum virtutum infusarum, et ideo non possunt illos efficere tanquam principia proxima principalia. Item, quia isti actus non habent connexionem necessariam inter se, nec unus per se, et ex natura sua ordinatur ad alterum, sed juxta ordinem divinæ sapientiæ, et observata hominis capacitate, interdum per amorem, interdum vero per timorem excitatur homo ad eundem consensum. Actus autem voluntatis non est principium alterius, nisi forte quando per se unus ad alium ordinatur, sicut electio ad intentionem, quæ connexio non invenitur inter motus gratiæ excitantis, et actus deliberatos voluntatis; ergo non possunt esse connaturalia principia effectiva illorum. Accedit quod præter motus gratiæ excitantis requiritur, per se loquendo, habitus adjuvans potentiam; ergo sola gratia excitans non dat virtutem agendi, quam dat habitus, neque supplet illam quando habitus deest, alias non esset necessarius habitus. Probatur hæc consequentia, quia etiam justi habentes habitum indigent gratia excitante ad usum illius, ut supra probatum est; ergo si illa esset connaturale principium sicut habitus, cum aliunde semper præcedat, non esset necessarius habitus.

13. *Gratia excitans non est principium physicum cum habitu infuso, qui per se sufficit.* — Unde quando homo operatur ex habitu infuso, tunc gratia excitans non concurrat ut principium physicum, quia habitus sufficit; ergo signum est excitationem non habere natura sua illam activitatem. Responderi potest habere quidem illam, præveniri autem per habitum, et impediri ne actu efficiat: sed hoc gratis dicitur; cur enim non potius ipsa prævenit et impedit habitum, cum sit actualis motio. Item ad quid multiplicentur virtutes activæ ejusdem ordinis, quæ se in agendo impediunt. Magis ergo consequenter diceretur utrumque principium simul tunc concurrere, et se juvare ad facilius producendum effectum. Contra hoc vero obstat, quia inde sequitur habitum infusum non dari posse, nec esse necessarium ad connaturaliter operandum, quia gratia excitans dat sufficientem potestatem physicam, et consequenter sufficit ut actus connaturaliter fiat, quia illa virtus esse dicitur intrinseca, et sufficit per modum principii proximi principalis: contrarium autem docent de habitibus infusis communiter Theologi; ergo signum est in motibus gratiæ ex-

citantis illam virtutem activam non agnovisse.

14. *Gratia excitans non est instrumentum physicum effectivum actus supernaturalis. — Non quidem est instrumentum naturaliter ordinatum ad talem effectum.* — Superest ut probemus hos actus excitantis gratiæ non esse instrumenta physica efficientia actus gratiæ adjuvantis. Aut enim essent instrumenta connaturalia, et natura sua ordinata ad talem effectum instrumentaliter efficiendum, aut essent instrumenta tantum elevata ex sola libera voluntate Dei, et positiva institutione. Primum non potest dici cum probabilitate; tum quia fere omnibus rationibus factis impugnari poterit, et præsertim quia inter actus similes ordinis naturalis non invenitur talis efficientia instrumentalis; ergo sine causa fingitur inter actus ordinis supernaturalis, servata proportione; tum etiam quia cum motus gratiæ excitantis sint minus perfecti, ut dictum est, licet haberent instrumentalem efficientiam, indigerent aliquo principio principali, quia instrumentum imperfectum per se non sufficit, et tunc insurgit eadem difficultas, nimirum quod sit illud principium, quando deest habitus, præterquam quod, posito alio principali principio, sine causa fingitur illa instrumentalis efficientia, cum in hujusmodi actibus non soleat esse necessaria.

15. *Neque est instrumentum elevatum.* — Unde altera pars de instrumento elevato et quasi miraculoso, licet impossibile non sit, non potest cum fundamento firmari, quia de his quæ sunt supra naturas rerum, et ex divina pendunt voluntate, nihil affirmandum est, nisi quod vel est revelatum, vel ex revelatis sufficienter colligitur, vel saltem sufficienti auctoritate probari potest; nihil autem horum in præsentibus invenitur; ubi enim est hoc revelatum, aut ex quibus principiis revelatis colligitur? De auctoritate vero statim dicam. Et confirmatur, nam si motus ipsi gratiæ excitantis ex se non habent connaturalem vim activam perfectorum actuum, ergo ut eleventur ad agendum indigent vel additione alicujus virtutis, vel saltem speciali motione et cooperatione Dei. At vero eadem facilitate potest Deus immediate elevare ipsas potentias ad eliciendos ipsos actus sine habitibus, ut infra ostendemus; ergo non est ponenda in his motibus gratiæ excitantis talis elevatio, vel instrumentalis effectio sine aliquo fundamento vel necessitate. Declaratur tandem a simili, quia etiam potest Deus efficere in nobis habitum,

verbi gratia, charitatis per primum actum charitatis, tanquam per instrumentum physicum, et simili modo illum augere per actus subsequentes, et tamen, ut infra videbimus, communiter id negatur, quia illa effectio non est connaturalis, et miraculosa non est asserenda sine fundamento revelationis, seu auctoritatis. Denique tamen de contritione, ut est pars Sacramenti Pœnitentiæ, id verisimiliter credi potest, quia in institutione illius Sacramenti potest probabiliter fundari; ergo sine ullo fundamento simili non est probabilis similis assertio.

16. *Eadem opinio probatur auctoritate negativa, quæ in his magni ponderis est.* — Atque hinc tandem probare possumus nostram sententiam auctoritate negativa, quæ in his rebus supernaturalibus magnam vim habet. Et imprimis nec D. Thomas, nec alii Theologi antiqui, vel qui ante paucos annos scripserunt, hujusmodi efficientiam motibus gratiæ excitantis tribuerunt, quod ego viderim vel allegatum invenerim, quamvis diligenter quæsierim; imo, ut supra argumentabar, cum omnes requirant habitus infusos operativos, qui dent intellectui et voluntati potestatem efficiendi hos actus, eo ipso supponere videntur nullum actum priorem intellectus vel voluntatis dare illis virtutem activam ad efficiendos alios actus subsequentes. Unde cum in particulari tractent quæstionem de primo actu qui est dispositio ad habitum, a quo principio supernaturali proximo eliciatur, multi contendunt elici ab eodem habitu ad quem disponit, quia profecto supponunt non esse in nobis aliud prius principium supernaturale creatum, et nobis inherens ad efficiendum physice talem actum; qui autem negant illum elici ab habitu, quærent alios modos quibus potentia juvetur physice ad eliciendum actum, excitanti autem gratiæ illud adjutorium non attribuunt; neque etiam in Patribus aut Conciliis habet illa sententia fundamentum; nullum enim affertur præter ea quæ in principio allegata sunt, quæ nihil probant, ut respondendo facile patebit.

17. *Respondetur Concilio Tridentino adducto num. 2.* — Ad Concilium ergo Tridentinum, jam supra dixi potius ex eo colligi adjuvantem et excitantem gratiam aliquo modo distingui, quia semper de illis ut de pluribus loquitur. Neque obstat quod in singulari dicat *eidem gratiæ*; tum quia loqui potuit de tota illa gratia tanquam de uno adjutorio completo ex excitante et adjuvante gratia, cui homo coo-

peratur. Verum tamen est Concilium non explicasse modum illius distinctionis, nec an intercedat inter principia excitantia vel adjuvantia, vel inter ipsas naturales motiones utriusque gratiæ. Unde licet concedamus, quando Concilium dicit hominem eidem gratiæ cooperando se disponere ad justitiam, referre gratiam excitantem, inde colligi non potest efficientia physica gratiæ excitantis in actu gratiæ cooperantis, quia etiam causa moralis dicitur operari, et homo dici potest cooperari gratiæ excitanti, ut moraliter adjuvat, sicut Jacobi 2 dicitur fides cooperari operibus hominis justi, et Paulus, ad Galat. 5, dicit fidem per charitatem operari.

18. *Satisfit Augustini locis n. 3 relatis.* — Eademque responsio habet locum in locutionibus Augustini, omnes enim propriissimum sensum habent in causalitate morali, et si quis illum attente legerit, non aliam causalitatem tribuit vocationi, ut nostram salutem operanti: ipsa autem vocatio propria et physica actione fit a Deo in nobis, et ita per illam proprie operatur salutem nostram: sicut homo proprie et physice efficit contritionem, per illam autem non nisi moraliter et dispositive causat suam sanctificationem, et nihilominus in Scriptura dicitur homo pœnitens vivificare animam suam, et sanctificare se, quæ omnia in libro quinto latius explicabuntur. Ratio autem ibi adducta cum confirmatione non probant ipsam excitationem esse principium physice adjuvans, sed probant cum excitatione dari, vel præsto esse homini principium sufficiens ad adjuvandam potentiam, etiam in genere physico. Quod autem sit hoc principium, in sequentibus capitibus inquiremus.

CAPUT XVIII.

UTRUM IN HOMINE LIBERE AC SUPERNATURALITER OPERANTE SINE HABITU, PRINCIPIUM ADJUVAANS AD TALEM ACTUM SUPERNATURALEM ELICIENDUM, SIT ALIQUID CREATUM ANIMÆ INFUSUM.

1. *Status quæstionis.* — Cum ostensum sit motum gratiæ excitantis non esse immediatum principium physice concurrens cum potentia ad eliciendum liberum et perfectum actum, necessarium est, inter motum gratiæ excitantis et actum supernaturalem liberum, intercedere aliquid aliud proprium, quod physice juvet potentiam ad eliciendum talem actum, ideoque inquirendum superest quodnam sit illud principium. In qua re aliqui moderni

existimant necessarium esse ut præcedat in potentia, saltem ordine naturæ, aliquid principium creatum illi infusum a solo Deo, quod adjuvet potentiam ad eliciendum talem actum.

2. *Opinio existimans principium actus supernaturalis esse aliquid a Deo infusum potentia.* — Probatur primo, quia voluntas, verbi gratia, per se solum non habet potestatem sufficientem in actu primo, ad eliciendos actus supernaturales in substantia; ergo impossibile est quod tales actus eliciat, nisi detur illi potestas aliqua supernaturalis: hæc autem esse non potest nisi aliquid creatum in ipsa voluntate receptum.

3. *Primo confirmatur.*—Et confirmatur primo, quia fieri non potest ut potentia eliciat actum secundum, quin prius constituatur in actu primo sufficienti ad talem actum eliciendum, quia actus primus et secundus sunt essentialiter subordinati: non potest autem voluntas constitui in actu primo, nisi per aliquam formam creatam sibi inhærentem, quod maxime locum habet in forma quæ sit principium principale actus vitalis, quia de ratione hujus principii est ut informet ipsum viventem. Unde Aristoteles, lib. 2 de Anima, text. 24, inde infert animam esse intrinsecam formam, quia est principium principale operationum vitæ; et D. Thomas, 2 contra gent., cap. 19, inde probat intellectum non posse esse substantiam separatam, quia est principium principale proximum operationum vitæ. Inde etiam probamus animam Christi non potuisse intelligere aut velle per intellectum aut voluntatem increatam, quia non inhærent formaliter ipsi animæ; ergo similiter non possunt noster intellectus aut voluntas elicere actus supernaturales in substantia sine principio formaliter inhærente, quia de se non habent virtutem principalem ad eliciendos tales actus, sed per formam aliquam addi debet; ergo necesse est ut talis forma creata, et inhærens in ipsa potentia, saltem ordine naturæ antecedit.

4. *Secundo confirmatur.*—Confirmatur secundo, quia alias posset Deus solus efficere in homine hujusmodi actus vitales et liberos, quia si possunt fieri in voluntate, verbi gratia, sine interventu virtutis creatæ mediæ inter potentiam et actum, necesse est ut fiant a Deo tanquam a principio proximo principali; ergo eadem ratione poterunt fieri absolute et simpliciter a solo Deo, quia non minus repugnat actui vitali fieri ab extrinseco principio

proximo principali, quam ab integra et totali causa.

5. *Tertio confirmatur.*—Tertio hoc confirmant, quia Deus concurret cum voluntate, verbi gratia, ad actus supernaturales concursu supernaturalis ordinis: sed hic concursus est influxus Dei immediatus in ipsam voluntatem, et non tantum in actum ejus; ergo impossibile est ut talis actus fiat a voluntate, nisi Deus in ipsam aliquid supernaturale prævium immittat; ergo illud erit principium proximum principale talium actuum. Atque his argumentis contendunt hujus sententiæ auctores efficere, oppositum repugnare etiam de potentia Dei absoluta.

6. *Idem probatur saltem de lege ordinaria, primo ex Concilio Tridentino.*—Secundo vero principaliter probatur saltem de lege et de potentia ordinaria non aliter fieri (quidquid sit de absoluta potentia), ex Concilio Trident., sess. 6, cap. 5, dicente peccatores vocari, ut *per Dei excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, ut eidem gratiæ libere assentiendo et cooperando disponantur*, ubi Concilium non minus adjuvantem gratiam quam excitantem sentit esse aliquid creatum infusum voluntati, ut illam adjuvet ad motum conversionis. Neque potest intelligi de influxu gratiæ adjuvantis, sed de principio ejus, quia loquitur de gratia antecedente ad consensum et cooperationem, qua præparatur voluntas ut Deo vocanti consentiat, quod confirmant verba sequentia: *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, nec homo nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abjicere potest*, quæ verba tangendi, recipiendi et abjiciendi, significant gratiam illam esse aliquid creatum in anima receptum. Idem indicant verba canonis 3, ibi: *Sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione atque ejus adjutorio*; et canonis 4, ibi: *A Deo motum et excitatum*.

7. *Secundo, ex Patribus.*—Simili modo potest hæc sententia confirmari ex Patribus, asserentibus amorem Dei et similes actus fieri in nobis per infusionem gratiæ et Spiritus Sancti; sic ait Augustinus, tract. 75 in Joan.: *Non valemus amare nisi accipiamus Spiritum Sanctum*: non accipimus autem Spiritum Sanctum, nisi quatenus aliquid donum suum nobis infundit; ergo necesse est ut prius nobis donetur tale donum, quod sit principium amoris. Idem sumitur ex Augustino in Manuali, c. 20 et 27, et lib. de Spirit. et litter., cap. 3,

8 et 9, quatenus ait *non posse nos diligere Deum nisi prius sanemur*; favet etiam Gregorius, homil. 30 in Evangel., quatenus ait: *Qui Deum desiderat, jam habet quod amat*. Denique ad idem induci possunt canones Concilii Arausicani, quatenus in eis dicitur invocationem Dei, desiderium salutis, voluntatem credendi, et similia opera pietatis, fieri in nobis per Spiritus Sancti infusionem et operationem. At vero Spiritus Sanctus non infunditur nisi per aliquid donum, ut idem Concilium, can. 5, interpretatur; et tale donum dat vires et potestatem operandi, ex mente ejusdem Concilii, et est prævium ad actum amoris et similes, ut ex canon. 6, 7, 20 et 25 ejusdem Concilii colligitur; ergo est aliqua gratia creata, quæ sit principium talium actuum. Tandem potest addi ratio, quia consentaneum est ordinariæ legi providentiæ Dei, ut per causas secundas det internam virtutem sufficientem ad suas actiones; sed in his actibus non repugnat servari hanc legem et hunc suavem providentiæ modum; ergo etiam ad hos actus dat Deus internam virtutem, quæ esse non potest nisi aliqua gratia creata supernaturalis.

8. *Quodnam sit illud principium infusum.*—Quod si inquiratur quæ sit ista gratia, auctores hujus sententiæ pro comperto habent non esse aliquem actum vitalem, quia supponunt non esse ipsos motus indeliberatos gratiæ excitantis, neque etiam possunt esse actus deliberati, quia horum principium inquirimus, præterquam quod regulariter isti actus immanentes non sunt principia agendi; oportet ergo ut talis gratia sit aliquid in nobis receptum, et a solo Deo factum. Tribus autem modis invenio explicatam hanc gratiam. Primus est dicentium esse habitum infusum ad quem vitalis actus disponit, ut est prior natura quam actus in genere causæ efficientis, quomodo opinantur multi de ultima dispositione ad gratiam. Sed de hoc puncto disputandum infra in libro septimo de justificatione; nam ad illum locum pertinet, et ibi ostendam sententiam hanc falsam esse; quidquid vero de illa sit, in præsentibus non potest satisfacere: ad summum enim potest habere locum in ultima dispositione ad gratiam, quæ est simul tempore cum impressione habitus; hic autem universalis loquimur de quocumque actu supernaturali, qui potest sæpe tempore antecedere infusionem habitus, ut supponimus, et auctores contrariæ sententiæ non negant. Et supra ostendimus, lib. 2, actus virtutum moralium infusarum esse posse in peccatore non habente

tales virtutes, et attritio, seu contritio imperfecta potest esse in peccatore, prius tempore quam justificetur, ut ex Concilio Trident., sess. 14, cap. 4, constat; ibi nihilominus dicit talem actum esse a Spiritu Sancto movente, licet nondum inhabitante. Isti enim actus non possunt esse ab habitu, qui nondum est; ergo in illis non habet locum dicta sententia. Conjectare autem possumus auctores illius sententiæ non agnovisse aliud principium creatum supernaturalium actuum, præter habitum: nam si illud agnovissent, non redigerentur in eas angustias, ut actum qui disponit ad habitum ab ipsomet habitu fieri dicerent. Secundus modus explicandi hanc gratiam, est ut sit qualitas quædam similis habitui in hoc quod infunditur per modum actus primi et virtutis activæ; dissimilis autem ab habitu, quia non est permanens, sed solum per modum transeuntis infunditur. Tertius modus est gratiam illam non esse qualitatem, sed motionem tantum; et hos duos modos inter alia refert in dicto quodlibeto 2 Mendosa, non tamen designat auctores.

9. *Modernorum sensus.*—Moderni vero qui postea de auxiliis scripserunt, nunc unum, nunc alium insinuant, ut latius infra tractando de concursu prævio dicemus, nam eodem modo in utroque puncto philosophantur.

10. *Vera sententia.*—*Hoc principium in potentia destituta habitu non est aliqua gratia creata.*—*Probatur primo, auctoritate.*—Nihilominus dicendum censeo liberum arbitrium, quando supernaturales actus elicit sine habitu, non juvari per aliquam gratiam creatam, quæ sit principium proxime physice efficiens talem actum. Hanc sententiam tenet ex modernis Mendosa supra; ex antiquis vero sumi potest ex illis auctoribus, qui negant ultimam dispositionem ad gratiam procedere ab habitu, quia nullum aliud principium physice activum supernaturale et creatum illius dispositionis assignant, vel putant esse necessarium. Ex Conciliis autem et Patribus non sunt hic testimonia requirenda, quia, ut supra dixi, de hoc physico adjutorio nihil specialiter tractarunt, sed solum gratiam ad hos actus ab Spiritu Sancto infundi, vel Deum nos juvare ad illos efficiendos docuerunt, ut capite sequenti referemus. Ratione ergo probanda est assertio.

11. *Secundo, ratione quia neque qualitas, neque motio actualis esse potest.*—Ut autem discursum formemus, supponimus secluso habitu non posse talem gratiam cogitari, nisi al-